

הכשרת העולם לגילוי מעשה בראשית

ההפתחות המדעית של מדעי הטבע מכשירה את המוחות למושגים המופשטים של מעשה בראשית. בזהר⁹ כתוב

ובשית מאה שנין לשתיאחא, יתפתחון תרעי דחכמתא לעילא ומבועי דחכמתא לתתא.

בשנת ת"ר יפתחו שערי החכמה למטה (המדע האנושי, הפילוסופיה האנושית) ושערי החכמה למעלה שהם סודות התורה. יש קשר בין המדע לחוכמת הרוים מפני שגיוול המחשבה למושגים הדקים של המדעים מכשיר את המחשבה להבין את המושגים העליונים של מעשה בראשית.

הכמת הנסתר מופשטת, ולכן כל מה שעוזר לאדם להפשיט את מחשבתו עוזר להבנתה, ובמיוחד החקירה המדעית. מעשה בראשית הוא המעבר בין רכוננו של עולם לעולם, בין מה שהיה לפני העולם אל העולם. מעבר בין העולם בצורתו העוברית, טרום עולמית, אל העולם המציאותי שלנו, מעבר מן העולם בצורתו הגרעינית, המופשטת, הנשמטת, אל העולם החושי. זה המעבר מהתודו אל החיים שלנו. הרמב"ן כותב¹⁰

ודע, כי השמים וכל אשר בהם חומר אחד, והארץ וכל אשר בה חומר אחד. והקב"ה ברא אלו שניהם מאין, ושניהם לבדם נבראים, והכל נעשים מהם: והחומר הוה, שקראו היולי, נקרא בלשון הקדש "תוהו",

תוהו היא החומר התוהו, החומר שלפני החומר, לפני שקיבל צורה, המכנה המשותף לכל הנמצא.

קְשֵׁת־הַקִּירָה הַמְדַעִית הוֹלֶכֶת וּמוֹצֵאת דִּיקוּמִים מְכַנְנִים בְּתוֹךְ הַעֲלִילוֹת קִלְוֹן שֶׁל הַתְּהוֹ וְהַבְּהוֹ,

החקירה המדעית סוקרת בדייקנות גדולה את כל המציאות, והיא מוצאת בתוך המבנה הפנימי של החומר תוהו ובהו. התיאור המדעי של המבנה הפנימי בא רק להמחיש את המציאות המורכבת הקיימת בתוך החומר. התיאור המדעי הוא "משל" הממחיש את הממצא המדעי בתוך החומר. המציאות שאנו תופסים בחמישת החושים היא מבחינתנו העולם.

קְשֵׁל הַתְּנוּעוֹת, שֶׁהוּוֹת וְשֶׁהֵהוּוּ כְּעוֹלָמִים לִפְנֵי יְצִירְתָם הַנְּמוּדָה,

הקורת הדברים לפני הופעתם במעול. המדע הגטראוליסטי טען כי מה שאנו רואה קיים ומה שאנו לא רואה לא קיים. אריסטו כתב כי מה שראיתי מהוה ראיה ומה שלא ראיתי לא קיים. עתה, המדע מבין כי הגולה של המדע מכונן על פי הנסתר של המדע, הנסתר הם דברים שאינם ברי ראיה, דברים קטנים. כל התנועות הללו

קַל כֶּךָ מְתַאיֵמוֹת הֵן לְמַטְרַת הַבְּנִין הַנְּמוּר בְּשִׁקְלוֹלוֹ,

⁹ זיהר חלק א דף ק"ז עמוד א.

¹⁰ בראשית א, א.

המעבר מהתורה וכוזה לפני היצירה הגמורה אל הבנין הגמור בשכלולו, המעבר ממה שיש לפני החומר אל החומר הוא קושי גדול. כיצד עוברים מהלא חומרי אל החומרי. גם המדע טוען כך, במיוחד בזכות איינשטיין. הזכרנו כבר כי מכת המוות למטריאליזם המדעי נתנה על ידי איינשטיין.¹¹ המדע נעשה מופשט. התפיסה הרווחת במדע היא כי הבלתי חומרי הוא היסוד לחומרי המוחש.

הולכת בנה חקמת מעשה בראשית להיות יסור יוסר חקמה גלויה.

חכמת הסוד נעשית חכמה גלויה כאשר היא נעשית מובנת. לדוגמא: אדם שאינו מעשן, עישון הסיגריה הוא סוד בשבילו. אף אם יסבירו לו זאת, העישון מעבר לחוויותיו. כך סתרי תורה של מעשה בראשית נעשים יותר גלויים. אין מדובר בהבנת ה"סמיות" וה"פרצופים" ושאר המושגים המצויים בלקסיקון המיוחד של תורת הקבלה. אלא ההברקות הראשיות של מעשה בראשית. כיצד אדם מצליח לשער לעצמו. למשל: מרן הרב קוק כותב¹² כי תורת האבולוציה מאפשרת לנו לשער את תורת האצילות אשר היא סתרי תורה מופשטים מאוד. ותורת האבולוציה מאפשרת לנו לתפוס את הכח האלוכי הדי בתוך כל ההשתלשלות, ההתפתחות, הזרם האלוכי הדוחף את העולמות אל אחריתם.

שנדרש קרבים, ושתנת מתיקה לרוחות רבים.

בזכות המדע שהוא כביכול מטריאליסטי אנשים מסוגלים להבין שלהוויה יש שורש. ואיך משורש הוויה שלפני ההרבה, מגיעים לתורה.

דרך הסברת אמונה

ולפי ערך ההקשר הנה שהעולם מתפשט לצמנטותיה של חקמת הציורה הפעשית, הולכים לעקתו נרציונות של חקמת הציורה הרוחנית, ומתגבלים עם המיים והקציאות.

המדע העוסק בחכמת היצירה המעשית עוזר להבין את חכמת היצירה הרוחנית, כלומר, להבין כיצד העולם הרוחני הוא השורש של כל המציאות. כיצד הכל חי מכת הנשמה הרוחנית שלו.

הקאמתיות הקאליות.

דברים עליונים מופשטים, אמתות אלוהיות, דברים על רבנו של עולם, על פילוסופיה אלוקית, על תאולוגיה.

שקחוסם הקאמת העליונה.

האמת העליונה היותר כוללת, היותר מקיפה, האמת המודה המון ברואים.

¹¹ ראה: סניף ב

¹² אה"ק, חכמת הקודש, מאמר חמישי, סניף יז.

שהיא תמיד קצום של חכמי עולם האמתיים.

לחכמי העולם האמתיים הדברים אינם חדושי. חכמי העולם בכל האימות תמיד חשו והבירו את השורש העליון של המציאות. תמיד הבינו את הענינים העליונים המופשטים.

ושהיא אורם של ישראל בקללות.

אצל אימות העולם יחיד מגולה הכירו בכך, אולם בעם ישראל כללות העם הבינו את האמיתיות האלוניות הגדולות. אמנם עם ישראל לא תמיד ידע לבטא את הרעיונות בשפה פילוסופית אולם גם ההבון הפשוט קלט את הרעיונות בסוף החושה אינטנסטיבית בריאה.

המסך תמיד שהאמת העליונה הפחלשח תהיה הקנצחת בעולם.

כל מדע מסביר פן אחד של המציאות ולכן הוא אמת חלקית. האמת המוחלטת היא הנשמה של כל המדעים השורש של כל המדעים. עם ישראל הפך לעליון האמת הזו.

המפוצלת על קל הליכות חיים גלם בנבחרתה.

האמת הזו פעלת על כל החיים.

הולכות הן נצטות לךררים שהם שרים לכל נפש.

האמיתיות האלוניות שהיו בעבר מוחזקות ליחיד מגולה נעשות מובנות לכל. רב ניסים גאון בפירושו על מסכת ברכות¹¹ אומר כי תלמידיו שאלו אותו שאלה והוא ענה כי קשה לענות כי זה מסובך ועמוק. ובדורות שלנו זה לא עמוק.

עד שאי אפשר עוד להסביר גם אמונה פשוטה לאנשים בינונים, כי אם על פי התחבת הצעת רזי עליון. שהם עוקרים ברזום של עולם.

לא ניתן להסביר בשפהחיות רעיונית אמוניים אלא רק בעמקות אפילו לאנשים פשוטים. גם הם לא מסתפקים בהסברים פשוטים. יש להסביר כל רעיון בהרחבה של הצעת רזי עליון. אין מדובר דווקא בלקסיקון של רזי תורה אלא בעמקות.

מעשה מרכבה

ופתחי השקרים של מעשה בראשית הם הם גורמים עצמיים לשחיתת שגרי מעשה קרקבה.

במשנה מסכת תעגרה¹² כתוב

¹¹ יב ע"א. וראה אגרות ח"ב תד (סו- ע)

¹² ב. א.

אין דורשין בעריות שלשה ולא במעשה בראשית בשנים ולא במרכבה ביחיד אלא אם כן היה חכם ומכין מדעתו.

מעשה מרכבה נמצא במדרגה מעל מעשה בראשית.

**שְׁהִיא הַמְּקַנְהָ הַעֲלִינָה, הַמְּסַגְלָת אֶת הַחוּשִׁים וְאֶת הַרְצוּנוֹת, אֶת הַהַקְרָחָה וְאֶת הַקְּנָשׁוֹת .
לְהַטְמִינָהוּ בְּעֵמֶק הַרְצִינִיּוֹת הַאִתְּנָה. קְקוֹר חַיִּים תְּמִימִים וְנִצְחִיִּים, עַד שֶׁחַיִּים הוֹלְכִים בְּאֶמֶץ
קְרִשָׁתָם לְנֶצַח גְּלוֹ אֶת הַקְּנוֹת, וְהַטּוֹב מִמֶּחֶיךָ גְּלוֹ אֶת קַל הַרְעָה קְלִיל.**

מעשה בראשית הוא הופעת היש מהקודם ליש, מעל היש, מעשה מרכבה בהסבר פשוט הוא כיצד רבונו של עולם רוכב על העולם. המרכבה האלוקית כפי שמופיעה בתחילת ספר יחזקאל, סדרי ההשגחה העליונה, הפילוסופים אהבו את המונח "השגחה" והחכמים הפנימיים את המונח "הנהגה" היות והמילה השגחה יכולה להתפרש כהסתכלות פסיבית, פיקוח ללא התערבות, הנהגה היא פנימית יותר. הביטוי המופיע כאן הוא "הנהגה". בתחילת ספר יחזקאל מסביר רש"י בקיצור ואברבנאל באריכות מהו מעשה מרכבה, ומקור שניהם בגמרא מסכת הניגה פרק שני.

לכאורה למה יחזקאל הנביא עוסק בסודות התורה, מהו ההקשר למצבו של העם הנמצא בגלות, למה לא נקט דברי עידוד ליציאה מהגלות?

יחזקאל בדבריו מדבר על יציאה מהגלות שהיא המשבר הגדול ביותר שעבר על עם ישראל, ישראל היו על אדמתם, בא נבוכדנצר והגלם מעל אדמתם אל ארץ נכר, איה ריבונו של עולם, היכן המנהיג?

אומר יחזקאל: כל הדברים שייכים לסדר ההנהגה האלוקית, כחות שונים פועלים על העולם, גלגלי ההיסטוריה, איפני ההיסטוריה, פתאים ראיתי רוח באה מהצפון, יש ארבע חיות, ארבע ממלכות, ומעל הכל, מעל הכסא, ריבונו של עולם שולט על הכל ומסדר את הכל, ולכן אין צורך לדאוג מהגלות, הכל יבוא על מקומו בשלום, זו נבואה של נחמה השואבת את הבהות מעמק ההבנה, משברים קשים לא ניתן לפתור באמצעות פתרונות פשוטים אלא רק באמצעות רעיונות עמוקים.

מעשה מרכבה הוא הסבר ההיסטוריה האלוקית, המושג "היסטוריה" ניתן להרחבת, לא רק היסטוריה של איתה תקופה אלא גם היסטוריה של עם ישראל, של העולם, של כל העולמים, כיצד ריבונו של עולם מנהיג את הכל, רוכב על הכל, נמצא בתוך הכל, מקושר אל הכל.

הסברו של האברבנאל חלוק קצת על הרמב"ם, גם הרמב"ם מסביר¹¹ כי מעשה מרכבה הוא כיצד רבונו של עולם מחיה את כל העולמות, רבי יצחק אברבנאל מסביר הסבר היסטורי, והרמב"ם לא, רב הסברו של הרמב"ם אינם היסטוריים אלא דָּיִם כְּמוֹתֵהוּ. דוגמא להסבר היסטורי בדברי הרמב"ם הוא בתחילת הלכות עבודה זרה¹² שם מסביר

¹¹ הלכות יסודי התורה פרק ב, יא, ושם פרק ד, י, ובפתיחה לתורה נמוכים

¹² הלכות עבודה זרה פרק א.

הרמב"ם את ההשתלשלות ההיסטורית של עבודה זרה.¹⁷ אולם הקו הראשי של הרמב"ם הוא המוחלט, האמיתי. עולם הבא הוא כך וכך. לרמב"ם לא חשובה דרך התגלגלות והשתלשלות העניינים עד לעולם הבא. אותו מעניין העולם הבא המוחלט ולא ביחס לעולמות שקדמו לו. מאמר "החיזות הישראלית"¹⁸ מהווה ביאור למעשה מרכבה, כיצד רבונו של עולם מחיה את הכל.

התפתחות אישית מוסרית

התפיסה השכלית הרוחנית העליונה, קשם שהיא מסמקת את הרצון האישי, ומצדנת את הקשר המכריחי, היא פוממת את החושים הנשמיים והרוחניים להתקשר עם המציאות כמו שהיא, והעשר והעדרן, הנני והנצח שלה הולך ומתגלה לקנין.

ככל שהאדם הוגה ביותר עמקות, הוא מתעדן ומתרומם באופן אישי ובאופן חברתי. גם המציאות עצמה מובנת לאדם זה יותר.

יש השואלים: מוסר הוא התפתחות פרטית. כיצד לימוד דברים כללים מוביל להתפתחות אישית מוסרית, למה לא קובעים אצלנו "סדר מוסר" כפי שמקובל בשיבות הליטאיות?

תשובה: ככל שהתפיסה השכלית באדם נעשית מופשטת יותר, עליונה יותר, ממילא הרצון נעשה יותר טוב. ההשפעה היא מלמעלה ולא באמצעות טיפול ישיר בפרטים אלא טיפול מהשוורש. התנהגותו של אדם המלא בגאווה נובעת מתוכיותו. אם היה אדם עדין בתוכו ממילא לא היה מתגאה. לא ניתן לכפות באמצעים חיצוניים התנהגות. הפסיכולוגיה הביהביוריסטית, התנהגותית מנסה לשנות התנהגות באופן חיצוני. לדוגמא: אדם מפחד לצאת החוצה. הפתרון הביהביוריסטי יהיה יציאה בהדרגה. נוציא יד אחת החוצה ואחר כך את כל הגוף בהדרגה. כלומר, יש בעיה מעשית. התנהגותית, נתקן באמצעים מעשיים.

אולם הדברים עמוקים יותר, אם אתה מפחד, הדברים נובעים מפחד פנימי ולכן כשאתה יוצא החוצה אתה מפחד. אם ילמדו אותך לצאת החוצה בהדרגה וזוהי לא תפחד או יצוין נושא אחר ממנו תפחד וכן הלאה, הפחד בפועל נובע מפחד פנימי המתגלה בצורות שונות. לכן, צריך לבחון את הפנים.

כך בענין הרצון. אם יש לך רצון לא עילאי, רצון שפל. הפתרון לא יהיה להכריח אותך לרצות דברים נעלים באמצעות הפחדות של מוסר, אלא לשנות את ההווה שלך מבפנים.

יש כאן מעגל קסמים. אדם גם. סתום, אינו יכול להבין דברים עליונים, ודברים עליונים לא ניתן לתפוס בלי טהרה אישית מוסרית. ואולם טהרה דורשת השגת דברים עליונים.

אנחנו מתחילים בדברים העליונים, כמו בספר "מסילת ישרים" בו מתחיל רמח"ל להסביר את הטהרה המוסרית מלמעלה, דבקות אלוקות.

¹⁷ ראה גם אגרת הימן.

¹⁸ למתיבות ישראל, חלק ב מאמר מו עמ' רפז.

אנו דנים כאן בשיטת הטיפול באדם. האם לגייס את המדרשים והכתובים על מנת להביא לטיפול פרטני של האדם או להיפך להביא את האדם לדרגה אחרת בה ממילא הכל יתוקן.
יש ללמוד "שמירת הלשון" ו"מסילת ישרים". אולם באופן כללי אין צורך ללמוד כל כך הרבה את ספרי המוסר אשר צמחו בדורות האחרונים מפי תנועת המוסר. יש ספרי מוסר של הראשונים, אולם הם דברו לדור שלהם ואנחנו צריכים לדבר בהתאם לדורנו אנו. הדרך הראשית, של תיקון האדם היא באמצעות פתיחות למהשבות עליונות. כך גם ביחס לדור. הדור לא סובל מחוסר מוסר.

המרים שבגוזה נעשים רבבים, טהורים, קדושים וצדיקים.

חיי הגוף במקום להכות את הגוף ולצערו, מתגדלים, מתעדנים מיטהרים, נעשים קדושים.

ובמרים שמחוץ לגוזה ומפעל לה, מאירים תמיד בקל נקמה.

אדם סימג מההווה, מהסביבה, כן הטבע כל טוב.

10
11
12